

Fragments

Marcel Proust

Traducció de David Cuscó

FLÂNEUR.

1. En la nostra ment només construïm un caràcter a partir d'algunes línies que hem vist i que en suposen d'altres. Però aquesta construcció és molt hipotètica. (Carta a Robert Dreyfuss, 7 de setembre de 1888.)

2. Som correligionaris en Laure Hayman. I com que aquesta divinitat és molt especial i el seu encant no és accessible a tothom, i com que per copsar-lo calen gustos força refinats i una iniciació del sentiment i de la ment, és ben just que ens estimem entre fidels, que ens compreguem entre iniciats. (Carta a Laure Hayman, principi de 1892.)¹

¹ Laure Hayman (1851-1931 o 1939), cèlebre mantinguda que freqüentava els salons, va ser l'amant de Louis Weil, el besoncle matern de Proust. Serà un dels models d'Odette Swann.

3. Daudet [...] creu que Mallarmé mistifica. Sempre cal suposar que es fan pactes entre la intel·ligència del poeta i la seva sensibilitat i que ell mateix els ignora, que n'és la joguina. És més interessant i més profund. (Carta a Reynaldo Hahn, mitjan novembre de 1895.)

4. Els antics grecs portaven pastissos, llet i vi als seus morts. Seduïts per una illusió més refinada, si no més assenyada, nosaltres els oferim flors i llibres. (*Les Plaisirs et les Jours*, juny de 1896. «À mon ami Willie Heath».)

5. Com els amants quan comencen a estimar, com els poetes mentre canten, els malalts se senten més a prop de la seva ànima. La vida és una cosa dura que estreny de massa a prop, ens fa mal a l'ànima perpètuament. Quan sentim que els seus lligams es relaxen un instant, podem experimentar dolçors clarividents. (ibíd.)

6. La vida és sorprenentment fàcil i plàcida amb certes persones d'una gran distinció natural, enginyoses i afectuoses, però que són capaces de tots els vicis, encara que no en practiquin cap públicament i que no puguem afirmar que en tinguin cap. Posseeixen alguna cosa malleable i secreta. A més, la seva perversitat fa atractives les ocupacions més innocents, com passejar de nit, als jardins. (ibíd., «Fragments de comédie italienne».)

7. Les dones intel·ligents tenen tanta por que se les pugui acusar d'estimar la distinció que no l'anomenen mai; si la conversa les pressiona, s'aventuren en una perífrasi per evitar el nom de l'amant que les comprometria. Si cal, es llancen damunt la paraula Elegància, que desvia les sospites i que sembla que atribueix, almenys a l'arranjament de les seves vides, un motiu d'art més que no pas de vanitat. (ibíd., «Snobs».)

8. Pel que fa als jueus, Bouvard i Pécuchet, sense proscriure'ls (perquè s'ha de ser liberal), admetien que detestaven trobar-se'n [...]. Tots tenen el nas ganxut, una intelligència excepcional, i una ànima vil i dedicada únicament a l'interès [...]. Però per què les seves fortunes sempre són incalculables i ocultes? (ibíd., «Mondanité et mélomanie de Bouvard et Pécuchet».)

9. I tu per damunt de tothom, passejant preciós, / amb camisa blau cel, una mà al maluc, / a l'altra un fruit fullós arrancat de la branca, / somnio el teu gest i els teus ulls sense entendre'ls. (ibíd., «Antoine Van Dyck».)

10. Les paradoxes d'avui són els prejudicis de demà, perquè els prejudicis més grollers i desagradables d'avui van tenir un instant de novetat en què la moda els va prestar la seva gràcia fràgil. (ibíd., «Les regrets. Réveries couleur de temps».)

11. L'ambició embriaga més que la glòria; el desig floreix; la possessió marceix totes les coses; més val somiar la vida que viure-la, encara que viure-la també sigui somniar-la, però menys misteriosament i menys clarament alhora, amb un somni fosc i feixuc, semblant al somni dispers en la feble consciència de les bèsties que remuguen. (ibíd.)

12. Sovint, quan comencem a estimar, advertits per la nostra experiència i sagacitat —malgrat la protesta del cor, que té el sentiment o més aviat la il·lusió de l'eternitat del seu amor—, sabem que un dia aquella el pensament de la qual ens fa viure ens serà tan indiferent com ara ens ho són totes les altres... (ibíd.)

13. En la vida feliç, els destins dels nostres semblants no se'ns apareixen en la seva realitat, ara l'interès els emmascara, ara el desig els transfigura. Però en la renúncia que aporta el patiment, en la vida i el sentiment de la bellesa dolorosa, al teatre, els destins dels altres homes i el nostre fan que la nostra ànima atenta per fi senti l'eterna paraula inoïda de deure i veritat. (ibíd.)

14. Detesteu la mala música, no la menystingueu. Com que s'interpreta i es canta molt més, i amb molta més passió que la bona, de mica en mica s'ha anat omplint del somni i les llàgrimes dels homes. En aquest sentit, respecteu-la. (ibíd., «Éloge de la mauvaise musique».)

15. Tenim records que són com la pintura holandesa de la nostra memòria, quadres costumistes en què els personatges sovint són de condició mediocre, captats en un moment ben senzill de la seva existència, sense fets solemnes, de vegades sense cap mena de fet, en un entorn gens extraordinari i sense grandesa. La naturalitat dels caràcters i la innocència de l'escena en constitueixen l'encant, l'allunyament posa entre l'escena i nosaltres una llum suau que la banya de bellesa. (ibíd., «Tableaux de genre du souvenir».)

16. Tan bon punt una hora que ha d'arribar es converteix en present, es despulla dels seus encants, i els retrobem, és cert, si la nostra ànima és prou vasta i té perspectives assenyades, quan l'haurem deixat molt enrere, als camins de la memòria. (ibíd., «Critique de l'espérance à la lumière de l'amour».)

17. No tenim res a témer i molt a aprendre de la tribu vigorosa i pacífica dels arbres que produeix contínuament per a nosaltres essències fortificants, bàlsams calmants, i en la graciosa companyia dels quals passem tantes hores fresques, silencioses i closes. (ibíd., «Sous-bois».)

18. El mar té l'encant de les coses que no cal·len de nit, que són per a la nostra vida inquieta un permís per dormir, una promesa que no tot desapareixerà, com la petita làmpada dels nens, que no se senten tan sols quan brilla. (ibíd., «La mer».)

19. La intel·ligència i la sensibilitat d'un nen es desenvolupen irregularment, a l'atzar d'un raig de sol i encara més d'una tempesta. (*Jean Santeuil*, escrit essencialment entre 1895 i 1897. «Enfance et adolescence».)

20. En la vida hi ha alguna cosa [...] inefable en els ulls d'un pare o d'una mare on tota la vida s'atura per contemplar la seva filla amb amor i tristesa, no tant perquè retornen dins seu quan pensen que aviat no la veuran com per la tristesa que experimenta per força aquell que estima una persona únicament per si mateixa i que, sentint aleshores l'essència de la vida, també en sent per força la tristesa. (ibíd.)

21. El benestar, la coqueteria, la golafreria i el luxe són sobirans amables els crims innombrables dels quals, comesos cada dia des de fa segles sense haver estat castigats ni un sol cop, preserven la felicitat i asseguren l'imperi. (ibíd., «À Illiers».)

22. Sempre imaginem que les coses que ens agraden duen a la superfície la bellesa que ens enamora. En realitat, és en el si de la nostra intelligència on es manifesta aquesta bellesa, i si la seva percepció acaba tornant-se per a nosaltres una inclinació que ens dol no poder satisfer més sovint, d'entrada és sovint un jou que costa molt portar. (ibíd.)

23. L'enemic té la seva bellesa allà on els nostres motius per odiar-lo no hi són. L'amic té la seva bellesa allà on els nostres motius per estimar-lo malauradament tampoc no hi són. I és que la bellesa d'aquesta significació és una veritat de la qual l'individu és portador i símbol, i no autor. (ibíd., «Les Réveillon».)

24. Es diu que quan anem envellint, les nostres sensacions s'afebleixen. Potser sí, però les acompanyen l'eco de sensacions més antigues, com les grans cantants una mica velles la veu afeblida de les quals reforça un cor invisible. (ibíd.)

25. Si creiem que hi ha poques coses divertides, és que no sabem veure-les ni que l'alegria és un element fonamental de qualsevol cosa i que es pot extreure de qualsevol fet que trobem sense cercar, de la mateixa manera que l'anàlisi química ens mostra que el carboni no és un cos que calgui anar a buscar a la lluna, sinó que es troba en tots els cossos que tenim a l'abast, siguem on siguem, i que només cal que l'extraguem. (ibíd.)

26. Els llocs són persones, però persones que no canvien i que sovint tornem a trobar després de molt de temps, i ens sorprèn no retrobar-nos-hi tal com érem, o sobretot ens sorprèn continuar sent els mateixos perquè no hem fet res des que els vam deixar, perquè no hem fet res per apropar-nos a la felicitat on ens convidaven les seves aigües tan blaves, tan puerils aleshores com ara. (ibíd.)

27. La nostra vida no s'aplega en un mateix lloc i [...], com passa amb els pintors, l'obra dels quals està escampada en diversos museus, i que tenen un quadre, potser el preferit, a milers de llegües, al menjador d'un burgès d'Amsterdam o de Viena, aquest record de la nostra vida, aquest retrat del nostre caràcter s'ha quedat a la casa d'un pescador, en la memòria d'una criada d'hostal, on seria extraordinari que el descobríssiu. Tanmateix, hi és. (ibíd., «Beg-Meil».)

28. Les úniques coses belles que un poeta pot trobar són dins seu. Doneu-li un moment d'inspiració, és a dir, feu que entri en comunicació amb si mateix, i el fareu feliç. En canvi, oferiu-li riqueses, honors i plaers, i no li donareu res, perquè el fareu sortir de dins seu. Però aquesta presa de possessió d'un mateix no és directa. Cal que es rebi a si mateix de les mans misterioses que el posseeixen. Mostreu-li també una persona bella, una persona intel·ligent, i tampoc no servirà de res. Però pot ser que d'una persona situada davant la seva mirada en una època remota de la vida n'hagi guardat, només per a ell, una impressió per sempre. Potser veient-la la recuperarà tota, i aquesta presència li aportarà alguna cosa, perquè li aportarà una mica de si mateix. (ibíd., «Villes de garnison».)

29. Les èpoques del nostre cor són com illes empassades per l'oceà en el moment que el viatger les deixa, el rastre de les quals, encara que algun record tendre l'hi torni a portar, ja no podrà tornar a trobar. (ibíd., «De l'amour».)

30. La vida només és bonica de lluny. En el fons, no ens reserva res més que el que conté el dia més avorrit de classe. Passant-la mediocrement, l'hem viscuda d'avançada —com un retall de tela ens permet imaginar-nos tota la peça—, perquè no és altra cosa que la repetició dels mateixos fils i les mateixes llanes semblantment entrecreuats. (ibíd., «La vieillesse des parents de Jean».)

31. L'amargor que hi ha quan ens quedem glaçats mentre plorem, quan ens sentim encarcerats, i febles, es carrega de tot el plaer que va unit a la vida humana, que no ens abandona mentre vivim, que es refugia en la tremolor, en el dolor, en la desesperació, i que som ben bojós d'anar a buscar tan lluny perquè sempre és amb nosaltres, entre nosaltres i el nostre llit, entre nosaltres i la terra dura, entre nosaltres i les nostres llàgrimes, i de tal manera que cap circumstància no ens pot proporcionar. (ibíd.)

32. *No hi ha res a saber*. Fins i tot el que anomenem habilitat tècnica no és cap saber pròpiament dit, perquè no existeix fora de les misterioses associacions de la nostra memòria i del tacte que adquireix la nostra inventiva quan acosta les paraules. [...] Victor Hugo, el *Shakespeare* del qual em fa por que no m'agradi, diu: «I és que la paraula, que se sàpiga, és un ésser viu». (Carta a Marie Nordlinger, 1900. El vers d'Hugo prové de les *Contemplacions*, I, 8.)

33. És prou evident que tot el que podem detestar del clericalisme, per començar l'antisemitisme i, per expressar-ho més bé, el mateix anticlericalisme, s'ha després completament dels dogmes i de la fe catòlica. (Carta a Georges de Lauris, final de juliol de 1903.)

34. Encara que el segle de Carlyle, Ruskin i Tolstoi també va ser el d'Hugo, de Renan (i no dic si algun dia no hauria de ser el de Lamartine o de Chateaubriand), aquest segle no és un segle antireligiós. L'Església fins i tot té cabuda en Baudelaire, encara que sigui per mitjà del sacrilegi. (ibíd.)

35. Visitem el lloc on va néixer un gran home i el lloc on va morir; però als llocs que ell admirava d'entre tots els altres, la bellesa dels quals és el que ens agrada als seus llibres, que no hi vivia encara més? (*La Bible d'Amiens*, 1904. Prefaci.)

36. Quan treballem per complaure els altres pot ser que no ens en sortim, però les coses que hem fet per aconseguir-nos a nosaltres mateixos sempre poden interessar algú. És impossible que no hi hagi gent que obtingui un cert plaer en el que a mi me n'ha donat tant. (ibíd.)

37. La Gioconda és la Gioconda de Da Vinci. Què ens importa [...] on va néixer o, fins i tot, que l'hagin naturalitzada francesa? És alguna cosa així com una admirable «apàtrida». A qualsevol lloc on rebi mirades carregades de pensament no serà mai una «desarrelada». (ibíd.)

38. Una catedral no és solament una bellesa que cal sentir. Encara que per a vosaltres potser ja no representi un ensenyament que calgui seguir, almenys continua sent un llibre que cal entendre. (ibíd.)

39. L'aparició d'un nou atribut als porxos de les catedrals no ens adverteix de canvis menys profunds en la història, no només de l'art, sinó de la civilització, que els que anuncia als geòlegs l'aparició d'una nova espècie damunt la terra. (ibíd.)

40. No es pot pròpiament parlar de bellesa del tot falsa, perquè el plaer estètic és precisament el que acompanya el descobriment d'una veritat. (ibíd.)

41. El poder del geni fa que ens agradi la bellesa, que sentim més real que nosaltres mateixos, en les coses que a ulls dels altres són tan particulars i també tan efímeres com nosaltres. (ibíd.)

42. No hi ha millor manera d'arribar a prendre consciència del que sentim que mirar de recrear en nosaltres mateixos el que va sentir un mestre. En aquest esforç profund posem al dia el nostre pensament i el seu. (ibíd.)

43. El tema del novellista, la visió del poeta i la veritat del filòsof se'ls imposen d'una manera gairebé necessària, exterior, per dir-ho així, al seu pensament. I és subordinant la seva ment a expressar aquesta visió, a acostar-se a aquesta veritat, que l'artista es converteix realment en ell mateix. (ibíd.)

44. Potser no hi ha dies de la nostra infància que hàgim viscut tan plenament com els que crèiem que deixàvem sense viure, els que vam passar amb un llibre preferit. (*Sésame et les Lys*, 1906. Prefaci.)